FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI CIVILI

IMHALLEF
ONOR. GEOFFREY VALENZIA B.A., LL.D.

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 30 ta' April, 2001.

Numru 74

Citaz. Nru. 2351/96GV

Doc. Nru. 71-01

Joseph Bartolo u Catherine Bartolo f'isimhom proprio u okkorrendo bhala gia' legittimi rapprezentanti ta' binthom minuri Josianne Bartolo (gja' minorenni) u Josianne Bartolo (illum maggjorenni)

vs

George Zammit

Il-Qorti,

PRELIMINARI

Rat l-att tac-citazzjoni li permezz taghha gie premess illi fil-15 ta' Lulju, 1994 ghal habta tal-9.55 p.m. il-konvenut waqt li kien qed isuq il-karozza tal-marka Morris 1000 numru ta' registrazzjoni B-3083 propjeta' tieghu f'St. Lucian Tower Road, Marsascala tilef il-kontroll tal-karozza, habat mal-hajt ta' plant yard u karozza Mitsubishi numru ta' registrazzjoni 0-1072 li kienet ipparkjata (Dok. A) u kkawza danni fizici u personali lill-attrici Josianne Bartolo (Dok. B) li kienet passiggiera fuq wara fl-imsemmija karozza propjeta' tal-konvenut;

Premess illi l-incident sehh unikament tort u htija, b'negligenza, traskuragni, imperizia u nuqqas ta' tharis tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-konvenut

li kien ghaddej b'velocita' kbira u eccessiva u kif inghad ikkaguna danni lill-attrici Josianne Bartolo;

L-atturi talbu lil din il-Qorti, ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara lill-konvenut responsabbli tal-incident li fih ikkaguna danni lil Josianne Bartolo fil-15 ta' Lulju, 1994 meta kien qed isuq karozza tal-marka Morris 1000 numru ta' registrazzjoni B-3083;

2. Tilikkwida d-danni sofferti mill-attrici Josianne Bartolo u l-atturi rizultat tal-incident stradali fuq deskritt:

3. Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi s-somma likwidata fit-tieni talba bl-imghax dovut.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut.

Rat id-dikjarazzjoni tal-atturi a fol. 3 tal-process;

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenut a fol. 12 tal-process fejn eccepixxa:

1. Illi t-talbiet tal-atturi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez peress li l-incident in kwistjoni ma sehhx minhabba negligenza, imperizja, traskuragni u nuqqas ta' tharis tar-regolamenti tat-traffiku da parte tal-konvenut kif allegat fic-citazzjoni;

2. Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat id-digrieti a fol. 66, 75 u 77 li bihom gew nominati l-esperti medici;

Rat ir-rapporti taghhom;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezibiti;

Semghet ix-xhieda bil-gurament;

Rat in-noti tal-partijiet;

TALBA

L-atturi qed jitlobu li din il-Qorti : tiddikjara lill-konvenut responsabbli tal-incident li fih ikkaguna danni lill Josianne Bartolo fil-15 ta' Lulju, 1994 meta kien qed isuq karozza tal-marka Morris 1000 B-3083; tillikwida d-danni sofferti mill-attrici u tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi s-somma hekk likwidata.

ECCEZZJONIJIET

Il-konvenut eccepixxa li t-talbiet attrici huma nfondati billi l-incident ma sehhx minhabba negligenza da parti tieghu kif allegat.

PROVI

P.S. 359 Carmelo Abdilla xehed li kienet saret inkjesta dwar dan l-incident billi Bartolo kienet fil-perikolu tal-mewt. Kien hemm karozza wahda nvoluta li baqghet diehla go van ipparkjat. Bid-daqqa l-van tmexxa 10 metri u l-karozza daret lagemba. *Brake marks* ma setghax jara.

Josianne Bartolo xehdet li kienet riekba fil-karozza ta' George Zammit wara d-*driver* sejrin lejn B'Bugia. Kienu waqfu f'hanut u George ha zewg birra. Imbaghad saqu lejn Hal Luqa. Il-konvenut beda jsuq jaghggel u kienu

qalulu biex isuq bil-mod. Hu ma tax kas u baqa' ghaddej bi *speed* qawwi mbaghad habtu u hi intilfet minn sensiha. Huma dahlu go van li kien ipparkjat. Hi ghamlet xahar mitlufa minn sensiha u wara baqghet issofri konsegwenzi ta' din il-habta f'rasha, ghajnejha, mniehirha u n-nifs. Rasha ghadha tugghha sallum. Ghanda ghajn wahda tal-lemin li marret lura mill-vizta' u minn imniehirha ma xxomm xejn.

Fuq *speed* qalet li ma setghetx tghid b'kemm kien ghaddej il-konvenut ghalkemm li *speed* kien qawwi u bdiet tibza' u ghalqet ghajnejha. Bdew iwerzqu ghax kien ghaddej bi *speed* qawwi hafna.

Loranne Lauria xehdet li kienet tahdem ma' Josianne ma' Baxter Ltd. Dak in nhar ta' incident kienet maghha u kienu erbgha. Marru jixorbu xi haga. Hi kienet riekba fuq wara u ma gemba kien hemm Josianne. Quddiem kien hemm id-*driver* u magembu Mary. Meta marru biex jilwu lejn il-*pitch* ta' Marsaxlokk id-*driver* dar bis-sahha, fethet il-bieba u qabzet u baqghu dehlin go vann. Hi wegghet naqra saqajha. Marret fejn l-ohrajn izda dawn ma setghux ikellmuha u marret ghall ghajjut. Zammit kien ha tnejn birra u kien ghaddej bi *speed* u ghalhekk qabzet mill-karozza.

George Zammit xehed li kien mar f'bar B'Bugia ma' tlieta ohra fosthom l-attrici. Ha tnejn birra u kienu sejrin lejn id-dar. Kien ghaddej minn Marsaxlokk u hin minnhom tah *'black out'* u ma jafx x'gara wara sakemm sab ruhu l-isptar. Sa l-ahhar mument illi hu kien konxju jaf li kien ghaddej bi *speed* ta' xi 25 mfs izda certament ma jeccediex it-30 mfs. Hu kien qed isuq Morris 1000 li ghandha magna 9 *horsepower*. Hu jichad li kien qed isuq bi *speed* qawwi ghall-inqas sal mument li baqa' f'sensih.

KONSIDERAZZJONIJIET DWAR RESPONSABILITA'

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li t-tort tal-incident kien unikament tal-konvenut. L-allegazzjoni tieghu li tah *black out* ma ssib riskontru minn imkien. Josianne Bartolo tghid li l-konvenut kien ghaddej bi *speed* qawwi u

kienu qalulu biex isuq bil-mod izda dan ma tax kas taghhom u baqa' ghaddej bi *speed* qawwi. L-istess qalet Loranne Lauria. Dawn tant kienu qed jibzghu bl-*speed* qawwi li kien ghaddej bih il-konvenut li Josianne ghalqet ghajnejha u bdiet twerzaq mentri l-ohra qabzet mill-karozza qabel il-habta. Dawn xehdu li l-konvenut kien xorob tnejn birra ftit qabel. Lauria spjegat li l-incident gara ghax il-konvenut ha l-kantuniera bil-qawwi. Fl-ebda mument ma semmew li l-konvenut ma kienx qed ihossu tajjeb.

Ghalhekk lanqas ma jsib riskontru dak li qal il-konvenut cioe' li kien ghaddej b'xi 25 mfs. Is-Surgent xehed li bid-daqqa l-van li kien ipparkjat tmexxa 10 metri u l-karozza tal-konvenut daret lagemba. *Brakemarks* ma setghax jara. Kien hemm ukoll bzonn ta' l-intervent tal SAG biex jitqattghu partijiet mill-karozza biex jaqilghu l-persuni mill-karozza. Il-vetturi kienu garbu hsarat kbar. Kollox ghalhekk hu ndikativ ta' *speed* qawwi kif qalu l-passigieri li kienu mal-konvenut.

Hu intuwittiv li biex difiza ta' hass hazin repentin tista' tiskontra success, jinhtieg li l-imputat li jallegaha jgib prova konfermatorja tali li almenu tixhet dubbju ragjonevoli dwar l-assunt tal-prosekuzzjoni tar-responsabilita' kolpuza tieghu. Wiehed jista' jifhem li, f'kazijiet simili, ghandhom jirrikorru xi cirkostanzi precedenti u/jew konkomitanti u/jew sussegwenti li jaghtu certa konsistenza lill-allegazzjoni. Il-Qorti ma tistax issemmi liema jistghu jkunu in ispecje dawn ic-cirkostanzi ghaliex il-varjeta' taghhom hi pressokke' infinita, imma certament xi marda pre-ezistenti li tista' tipproduci telf improvviz tal-koxjenza, hi wahda minnhom, bhal ma jista' jkun wahda minnhom xi disturb emotiv intens, jew talvolta xi stankezza straordinarja prolungata oltre l-limiti, salv kwistjonijiet ohra (Ara Il-Pulizija vs A. Portelli 9/2/1962 App.Krim. u Vol XLV1 p4 p 855).

Fil-kaz in ezami ghandna semplicement l-allegazzjoni tal-konvenut li tah *black out* u xejn aktar. Anzi fil-process verbal din l-allegazzjoni giet skartata (ara fol 102) u l-espert nominati mill-Magistrat inkwirenti sabu li l-vera raguni kienet li l-vettura tal-konvenut kellha brejkijiet difettuzi u ma kienux jorbtu.

Probabilment din kienet ir-raguni ghaliex ma nstabux *brakemarks* u l-konvenut baqa' sejjer dritt fil-van ipparkjat. Finalment ghal kull buon fini jigi rilevat ukoll li l-konvenut lanqas appella mis-sentenza tal-Qorti tal-Magistrati li mmultatu u skwalifikatu.

DIZABILITA'

Il-Qorti nominat tlett esperti biex jezaminaw lill Josianne Bartolo.

Mr. John Pace Balzan gie nominat (fol 67) bhala espert mediku biex jirrelata dwar in-nuqqas ta' toghma u xamm u dan ipprezenta r-rapport tieghu a fol. 81 fejn ikkonferma li Bartolo verament tilfet is-sens ta' xamm u toghma u qal li din il-problema hija wahda totali permanenti u twassal ghal **dizabilita' ta' 25%.**

Dr. A. Galea Debono gie nominat (fol. 75) bhala espert neurologu u pprezenta r-relazzjoni tieghu (fol. 88) fejn ikkonkluda li Bartolo sofriet hsara qawwija u se jkollha dizabilita' permanenti. L-anosmia (nuqqas ta' xamm) hu difett serju ghaliex Bartolo tilfet wiehed mis-sensi ewlenin u l-hajja normali hija difficli hafna minghajr dan is-*special sense* u fl-opinjoni tieghu d-dizabilita' hija ta' 15%. Id-dizabilita' kkagunata mill-*post concussional syndrome* (ugiegh ta' ras u telf ta' memorja) hija ta' 5%. Fl-ahhar ghandha tigi moghtija 9% ohra minhabba l-possibilita' li fil-futur tizviluppa epilepsija. Jekk tizviluppa din il-problema, din tkun dizabilita' ta' 30% - illum ghandha probabilita' ta' 30% li jigri dan, u allura llum din tissarraf fil-figura moghtija. **Id-dizabilita' finali hija ta' 29%.**

Dr. Ivan Vella gie nominat (fol. 77) bhala espert oftalmiku u pprezenta r-rapport tieghu a fol. 85 u qal li "*the reduced vision in the right eye is caused by damage to the right optic nerve. This damage is permanent. This represents an* ***overall percentage viswal disability of 12%.***"

Profs Grixti Soler xehed li kien hareg ic-certifikat a fol. 7 lill Josianne Bartolo fejn sab li kien hemm telf komplet ta' xamm u toghma u kellha dizabilita' ta' 15%. Hu ma regax ezaminaha wara li hareg dan ic-certifikat.

Mr. Zrinzo xehed li kien ra lill Bartolo l-isptar u kien ezaminaha u sab li kellha griehi gravi f'rasha. B'konsegwenza ta' dan kienet giet operata. In-nervituri tax-xamm kienu mcarrta u b'konsegwenza ta' dan Josianne ma xxommx. Kien hemm ukoll spustjar tal-e*yeball* tal-lemin li kien imnizzel naqra l-isfel. Kosmetikament kien hemm anke griehi fil-wicc apparti t-ticrit li semma. Minhabba dawn il-griehi Josianne saret aktar irritabbli. Hemm sinjali li l-mohh tqabar bid-daqqa u jibqa' permanenti. Jekk il quddiem jaqbadha xi *stroke* hafif, fejn, lill xi hadd iehor ikun temporanju, jista' fil-kaz taghha jkun ta' dannu akbar. **Bhala dannu zgur hemm 30%.**

Konkluzzjoni dwar dizabilita'

Fil-klassifika ta' *personal injuries*, hemm dawk li jissejhu *'total wreck' cases* meta jkun hemm inkapacita' kompleta ghax-xoghol, bhal fil-kazi fejn wiehed jibqa' paralizzat jew ikollu *severe brain injury*. Imbaghad hemm il- '*partial wreck' cases.* F'dawn il-kazijiet il-persuna kollha hija effettwata, izda dawn il-kazijiet huma differenti minn ta' qabel billi tibqa' l-kapacita' li tahdem u tgawdi l-hajja. Ezempju ta' dawn il-kazijiet huma dawk fejn ikun hemm *brain injuries resulting in a personality change, and multiple injuries with grave disfigurement*. Imbaghad hemm it-tielet kategorija fejn ikun hemm *loss of specific parts of the body*.

Il-kaz in ezami jaqa' fit-tieni katergorija. Josianne Bartolo tilfet is-sens ta' xamm u toghma, ghandha telf parzjali tal-memorja, telf tal-vista f'ghajnejha l-leminija, *post-concussional syndrome, disfigurement* (sfregju) u possibilita' li tizviluppa epilepsija.

Dan it-tieni tip ta' kaz ta' feriti jipprezenta diffikilta' biex issir stima.

L-awtur Munkman's (*Damages for personal injuries and death*) isemmi li *one method of assessment is to consider the sort of figure awarded for total incapacity, and estimate how far the case falls short of total incapacity; another approach is to see how the disability compares with the loss of a leg or other limb.*

Din id-diffikulta' gejja wkoll mill-fatt li

The fixation of damages is so largely a matter of opinion or of impression that differences of calculation or assessment are to be expected. There is to some extent an exercise of judicial discretion. Per Morris L.J. in Scott v Musial.

Fil-kaz in ezami ghandna tlett tobba li taw *percentage disability* ghat tipi ta' *injuries* li huma ezaminaw. Dawn huma percentaggi ta' dizabilita' generali.

Fil-kaz M. Caruana vs G Camilleri PA JSP 5/10/93 il-Qorti titkellem dwar "*weighted avreage*" u rriferit ukoll ghas-sentenza Butler vs Heard fejn intqal li "dak li jrid jigi stabbilit ma huwiex il-grad ta' inkapacita' f'sens purament mediku, izda l-effett illi l-hsara personali ghandha fuq il-qligh tad-danneggjat."

Dr. Pace Balzan taha 25% ghan-nuqqas ta' toghma u xamm. Profs. Grixti Soler taha 15% u Dr. Galea Debono 15%.

Dwar din id-dizabilita' l-Qorti ser toqghod fuq dizabilita' ta' 20%.

Ghal *post-concussional syndrome* Dr. A.Galea Debono taha 5% u ghal possibilita' epiliepsija taha 9%.

Ghal telf ta' vizta fl-ghajnejn Dr. Vella taha 12%.

Ghal *disfigurement* (ara xhieda Profs. Grixti Soler) ma saret ebda stima. Il-Qorti ser taghtiha *arbitrio boni viri* 2%.

Il-Qorti fuq il-principji enuncjati aktar il-fuq ser taghti dizabilita' permanenti globali lill Josianne Bartolo ta' 48%.

DANNI

Josianne Bartolo kienet tahdem ma' Baxter Limited u a fol. 28 u 47 (l-ammonti precizi huma dawk a fol. 47) hemm indikat dak li tilfet bhala flus.

Hi kienet impjegata bhala *assembly operator* mis-26 ta' April, 1994 sat-28 ta' Ottubru, 1994, imbaghad regghet giet impjegata fl-4 ta' Jannar, 1995. Hi hadet *unpaid sick leave* mit-18 ta' Lulju, 1994 sat-28 ta' Ottubru, 1994.

Damnum Emergens

Perjodu 18.07.94 sat-28.10.94 (meta kienet fuq *unpaid sick leave*) Lm530.08 Perjodu 31.10.94 sal 3.1.95 (meta gie terminat l-impieg) Lm443.40 **Total Lm973.40**

Lucrum Cessans

Il-partijiet mhux qed jaqblu dwar il-mod kif ghandu jigi kalkolat il-*lucrum cessans* dovut lill Josianne Bartolo. Bazikament il-konvenut qed jibbaza ruhhu fuq il-kalkolazzjoni li kienet giet adoperata fis-sentenza Butler vs Heard li llum bil-gurisprudenza recenti giet superata fis-sens li l-Qorti m'ghadhiex marbuta bil-parametri ta' dak il-metodu ta' kalkolazzjoni imma l-interpretazzjoni hija aktar elastika (ara fost ohrajn Kum Agius vs Galea 11/7/89; App Grech vs Farrugia 7/12/94; App Galea vs Balzan 26/2/93; PA JSP Desira vs Cassar 13/1/95; App 26/7/91 Bugeja vs Agius; PA JMB

Camilleri vs Borg 8/5/1980; PA GCD Turner vs Agius 17/2/1998; App Abela vs PM 30/12/94).

Dwar Multiplier

Josianne Bartolo kellha 17 sena (hi twieldet fit-2 ta' Settembru, 1977) meta gara l-incident ma hemm xejn fil-process li jindika li hija ma kelliex aspettativa ta' xoghol sakemm taghlaq il-61 sena. A bazi tal-gurisprudenza l-aktar recenti, l-Qorti ser tiehu ghalhekk 35 sena bhala *multiplier*.

Dwar paga l-Qorti ser tiehu l-figura globali ta' Lm2,600 fis-sena cioe' Lm50 fil-gimgha li konsidrat ic-cirkostanzi kollha u jinkludi bonus, inflazzjoni u differenza fis-salarju.

Dwar *lump sum payment* il-Qorti tirrileva li l-incident gara fil-1994 u din is-sentenza fil prima istanza ser tinghata 7 snin wara. Il-persentagg ta' 20% ghall-*lump sum payment* ser jigi ridott fuq dan il-perjodu b'rata ta' 2% kull sena mid-data ta' l-incident. Illi r-rata ta' riduzzjoni tal-*lump sum payment* ghandha tigi ridotta b'14% ghal 6%. Dan mhux qed isir biex jigi penalizzat il-konvenut imma ghax mhux possibbli li jigi degretat il-hlas tal-imghax mid-data meta giet kagunata l-hsara (ara sentenzi Caruana vs Camilleri PA JSP 5/10/93 u PA Desira vs Cassar 13/1/95).

KALKOLU

Il-*lucrum cessans* ghandhu jigi kalkolat kif gej:-

Paga	Lm50 x 52	Lm 2,600.00
Ghal 35 sena	35 x 2600	Lm91,000.00
48% Dizabilita'		Lm43,680.00
6% *Lump Sum*		Lm41,059.20

TOTAL **Lm41,059.20**

RIEPILOGU

Damnum Emergens	**Lm 973.40**
Lucrum Cessan	**Lm41,059.20**
Total	**Lm42.032.60**

DECIZJONI

Ghal dawn il-motivi l-Qorti tiddecidi billi tiddikjara lill-konvenut responsabbli tal-incident li fih ikkaguna danni lill Josianne Bartolo fil-15 ta' Lulju. 1994 meta kien qed isuq karozza tal-marka Morris 1000 B-3083;

tillikwida d-danni sofferti mill-attrici fl-ammont ta' Lm42,032.60 u tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi s-somma hekk likwidata;

Bl-ispejjez kontra l-konvenut u bl-imghax li jibdew jiddekorru fuq l-ammont mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-effettiv pagament.

ONOR. IMHALLEF GEOFFREY VALENZIA B.A., LL.D.

Frankie Mercieca
DEPUTAT REGISTRATUR